

JÁSZ DEZSŐ:
TANÁCSMAGYARORSZÁGTÓL A PIRENEUSOKIG

(Budapest, Magvető, 1969. 174 o.)

A jubileumi évfordulók sorában egymás után látnak napvilágot a nagy idők tanúinak vallomásai. Dicséretes ténynek tartom azt a „frontáttörést”, hogy könyvkiadóink az utóbbi évek során helyt adtak a forradalmi memoár műfajának. A szerzők és a könyvkiadók egyaránt felbecsülhetetlen értékű szolgálatot tesznek az utókornak, mert ezek

a visszaemlékezések értékes forrásként szolgálnak már napjainkban is. Természetesen az évek múlásával hatványozott mértékben lesz becsebb és korának műfaját illetően a hajdani középkori krónikák értékéhez hasonlíthatók.

Jász Dezsőt nem kell külön bemutatnom a Hadtörténelmi Közlemények olvasóinak, A Magyar Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében, valamint a spanyol polgárháborúban való részvételéről írt sorai folyóiratunkban¹ is napvilágot láttak.

Jász Dezső, alias Juan de Pablo, azon kevesek közé tartozik, aki a nemzetközi és magyar munkásmozgalmak harcából — ötven éven keresztül — hol tollal, hol fegyverrel, de megszakítás nélkül mindig kivette részét. Könyvének címe — Tanácsmagyarországtól a Pireneusokig — szimbolizálja, hogy mily nagy kiterjedésű területen, *szinte az egész európai kontinensen* a haladás ügyét szolgálta, a párt katonájaként tevékenykedett.

Ifjúkoráról keveset vall a szerző, mintha nem akarná bevallani korát, azt, hogy 1897. december 8-án született Nagykárolyban, értelmiségi családból. Nemcsak írásaiban álcázza és feledkezik meg születési évéről, hanem, aki ismeri, tapasztalhatta is, mily bámulatos módon tudja rejtteni éveinek számát. Korát meghazudtoló fiatalos lendület, kimért, pontos, katonás élet és szilárd, tántoríthatatlan hit mutatkozik meg könyvének lapjain is — mely jellemzi

¹ Hadtörténelmi Közlemények 1967. évi 2. és 1968. évi 3. szám.

egész életének tevékenységét napjainkban is.

A fiatal bölcsésztanhallgatót, kit sokkal inkább vonzott a nyelvészet, az irodalom és a történelem, mint a háború művészete, az egyetem padjaiból az első világháború forgotaga ragadta ki és vitte a Monarchia hadseregének sorába. Itt köszöntött rá a forradalom szele, mely nemcsak arcát, de szívéet is pirosra szívtá a fiatal tartalékos tisztnek, aki a háború végére saját tapasztalatai árán jött rá, hol a helye az osztályok harcaiban.

Jász Dezső, aki a KMP megalakulása pillanatától a párt katonájának jegyezte el magát, 1919. március 24-én — a Tanácsköztársaság kikiáltása utáni harmadik napon — már vonaton harcolt a magyar proletárhatalomért, részt vett a tiszántúli visszavonulásban, Szolnok felszabadításában, a salgótarjáni csatában és az északi hadjáratban.

Itt kezdődik a krónika, a visszaemlékezés, amely folytatódik egészen 1945-ig, a fasizmus leveréséig. Ez alatt az idő alatt Jász elvtárs harcolt a magyar proletárhatalomért, részt vett a tiszántúli visszavonulásban, Szolnok felszabadításában, a salgótarjáni csatában és az északi hadjáratban.

A Magyar Tanácsköztársaság vérbefojtása után bebörtönözték, majd amikor 1919 végén a gyűjtőfogházból kiszabadult, Csehszlovákiába szökött. Itt a *Kassai Munkás* című lap munkatársaként tevékenykedett és aktívan részt vett Szlovákia kommunista mozgalmában. 1922-ben kénytelen volt Csehszlovákiától megválni és a párt utasítására előbb Bécsben, majd Romániában tevékenykedett. Romániában 1924-ig dolgozott, ő volt a KRP magyar nyelvű központi lapjának a főszerkesztője, mindaddig, amíg le nem tartóztatták és ki nem utasították az országból.

1924 és 1935 között Szovjetunió, Ausztria, Németország, Svájc, Franciaország, Bulgária — tevékenységének színhelye. A spanyol polgárháború Madridban érte, ahol 1935 óta végzett értékes tevékenységet. Azonnal bekapcsolódott a spanyol nép szabadságharcába, részt vett a „Quinto Regimiento” — az ötödik ezred elnevezésű KSP

fegyveres alakulata megszervezésében.

A madridi harcok idején előbb a 36. vegyes dandár, majd a 21. dandár parancsnoka volt. 1937-ben az északi hadszíntérre helyezték, előbb Bilbao város katonai parancsnokaként, majd hadosztályparancsnok, végül az Északi Hadsereg vezérkara hadművelleti osztályának lett a főnöke. Az észak-spanyolországi területek kiürítése után Andalúziában, a Déli Hadsereg hadművelleti főnöke lett.

A harctereken tanúsított bátor helytállásért a Spanyol Köztársaság kormányától több kitüntetést kapott, így tulajdonosa a „Katonai Vitézségi Erdemrend”-nek, a „Szabadságrend”-nek, a „Katonai Erdemrend”-nek és a „Köztársasági Hűségrend” lovagi fokozatának.

A spanyol szabadságharc bukása után Franciaországban szögesdrótkerítés, koncentrációs tábor várta a szabadságharcosait — köztük Jász Dezsőt is. Megismerkedett a francia börtönökkel és internálótáborokkal is, majd kalandos módon megszökött, hogy tovább harcolhasson a fasizmus ellen. Részt vett a francia ellenállási mozgalomban, mint guerilla-egységparancsnok — előbb Ariège-ban, a spanyol határ közelében, majd a langresi fennsíkban küzdött a náci megszállók ellen. A második világháború végét, mint maquizár ezredes érte meg.

Jász Dezső személyében — aki az NDK-ban, Berlinben a „frontvárosban” él és onnan tekint vissza küzdelmes életének színterére — hazánk olyan fiát köszöntjük, aki töretlen lendülettel harcolt a szabadságért. Igazi internacionalista ő, aki Zalka Mátétól tanulta meg, hogy „a világ bármely sarkán harcolsz a szabadságért — a magyar népért is küzdesz!”

Tanulságos és érdekes olvasmány most megjelent írása, mely forradalmi tevékenységének első felét, az első huszonöt évét öleli fel. Remélhetőleg olvasni fogjuk a második huszonöt év történetét is, amely nem kevésbé érdekes, szép és izgalmas életet rejt magában.

Győrkei Jenő